

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Nekaj o zraku.

I.

Okolu naše zemlje je zrak. Mi zraka sicer ne moremo videti na blizu, nù vendar ne mislite, da zraka ni. Sto in sto dokazov imamo, in na tisoč in tisoč načinov se lahko prepričamo, da je res zrak okolu nas. Ako le z roko mahne-mo, koj čutimo, da se nekaj ob roko upira, ako naglo hodimo ali celò dirjamo, se nam obleka in lasje kvišku vzdigujejo; tudi veternica (petelin na strehi) se hitro obrača, kedar veter potegne. Akoravno tedaj tukaj ničesar ne vidimo, mora na vsak način vendar le nekaj biti, kar se nam v roko upira, kar nam obleko in lase k višku vzdiguje in kar veternico na strehi obrača. To vam, ljubi moji mladi bralci in bralke, ni prav nič drugega nego zrak, ki se tudi v veter spre-meni, kedar se giblje.

I kako se pa vendar lahko prepričamo, da je zares okolu nas in povsod zrak?

Glejte tako-le: Vzemite kozarec, pa mu od znotraj na dno prilepite koš-ček papirja, deržite kozarec narobe in ga naglo potisnite v vodo, potem ga zopet iz vode potegnite in pogledajte na dno, pa boste videli, da na dnu kozarca ni bilo vode, čeravno je bil ves kozarec pod vodo. Papir je ostal suh, kakor da bi ne bil v kozarcu, pa se vendar papir vselej zmoči kedar ga veržemo v vodo. I kako je neki to? Moralo je vendar nekaj v kozarcu biti, kar je vodi branilo, da ni mogla do dna. Vzemite zopet kozarec, ter ga po strani v vodo pahnite. Videli boste, da zdaj iz njega nekaj ferflá, kajti voda bobljá, t. j. naredé se nad vodo mehurji, in če kozarec zdaj iz vode potegnete, videli boste, da papir, ki je bil na dnu kozarca, zdaj ni več suh, ampak moker je. —

Gotovo ste že opazili, da vino ne teče skozi lakovnico v sod, ako je cev od lakovnice tako čversto v sod vtaknjena, da okolu nje nikjer ni nič praznega prostora. Tedaj mora v sodu nekaj biti, kar vinu ne pusti, da bi teklo v sod. A to je — zrak.

Morebiti me bode kedó vprašal izmed vas, zakaj pa vino iz lakovnice ta-krat lahko teče v sod, če cev od lakovnice ni preterdo vtaknjena vanj?

Glejte otroci, zato, ker takrat zrak vendar le počasi lahko beži iz soda ob stra-néh lakovničine cevi. Ravno tako beži zrak iz kozarca, če ga po strani vtak-nete v vodo. Voda takrat ne gre na enkrat v kozarec, ampak le počasi, a med tem se tudi zrak umika vodi iz kozarca.

Zrak pokriva našo zemljo, kakor kakošno veliko morje. Koder koli hodi-mo, povsod je okolu nas zrak. Tice plavajo po zraku kakor ribe po vodi. Ni-karte se čuditi, ako zraka ne vidite na blizu.

Ako postavim na oknu, ki ima več steklenih šip, manjka ena šipa, druga pa, ki je prav tenka, stoji zraven, zdelo se nam bode, ako gledamo od daleč v okno, da tudi druga šipa na oknu manjka.

Pustite tico prosto leteti po sobi, nekaj časa bo letela, ko pa pride do ok-na, zadela se bo revica vanj, ker se jej bo zdelo, da tam, kjer je šipa, ničesar

ni. — Šipa na oknu je prozorna, a revna tica misli, da jej ni nič na potu. — Ravno tako je prozoren tudi zrak. Zdi se nam, da ga ni v kozarcu, niti v sodu, niti nikjer, ker ga ne vidimo, a zrak je vendar povsod, ker se nam upira, ker ga čutimo itd.

Ali to še ni vse, ljubi moji otroci. Vsak človek so bo lahko prepričal, da je res okolu naše zemlje zrak, a morebiti, da tudi vi že to veste. Kaj pa vi pravite na to, če vam povem, da zrak tudi lahko vidimo, da ga zares tudi vidimo, ravno tako, kakor vsako drugo stvar.

Ozrite se proti nebu, kedar je lepo vreme, videli boste neko prav lepo modrico, ki se visoko nad nami razprostira in se počasi k zemlji spušča, nazadnje se za hišami in gorami izgubi, a na ravnini se nam zdi, kakor bi se naše zemlje dotikala.

To je svod, ki mu pravimo nebó. Vsaj ste že gotovo sami večkrat dejali: nebó je oblačno, nebó je čisto, deževno itd. In glejte! ta nebeški svod, ni nikakoršen svod, pa tudi nebó ni, prav nič drugega ni, nego prosti zrak, ki nam se v daljavi vidi moder (plav), pa ga ravno zavoljo tega, ker je moder, tudi vidimo.

Vzemite n. pr. kos navadnega stekla, zdelo se vam bode, da steklo nima nikakoršne barve; če pa vzamete še eno steklo, pa še drugo, tretje itd. in eno na drugo položite, videli boste, da je vse skupaj zelenkaste barve.

Ako vse te steklene plošče skupaj deržite in skozi gledate, ne boste videli ničesar, ako pa le eno v roki imate in skozi gledate, videli boste tako dobro vsako reč, kakor bi ničesar pred seboj ne imeli. Ravno taka je z zrakom. Ako ga je n. pr. v sobi, na dvorišči itd. le malo, nima zavoljo svoje prozornosti nikakoršne barve, ako ga je pa mnogo skupaj, vidi se nam moder ali plav.

V tem zraku tedaj, s katerim je naša zemlja obdana kakor s kakošnim morjem, v katerem živimo kakor na dnu morja, po katerem letajo tice kakor bi plavale ribe po vodi, v katerem dihamo in ga na blizu nikakor videti ne moremo, prikazuje se in vidi marsikaj, čemur mi zračne prikazni pravimo. Take prikazni so: veter, rosa, mraz, megla, oblaki, dež, sneg, toča, grom, božja mavrica in še več drugih.

Nekatere izmed teh prikazni vidimo le včasih, nekatere pa bolj pogostoma, nekatere vidimo le po zimi, nekatere pa po zimi in po letu. Tudi jaz ne vem natanko vzroka tem prikaznim, a to kar znam, povedati vam hočem na kratko in razločno, da se tudi vi kaj naučite. Dobro vem, da vam bode ugodno, ako boste vedeli, kako se naredi rosa, ki se blišči kakor dragi kamni, od kod so oblaki, ki nam večkrat zakrijejo sonce, kako postane prelepa božja mavrica, katere se človek ne more zadostno nagledati.

Kedor vsega tega dobro ne vé, si marsikaj smešnega misli o teh prikaznih. Še dandenes je mnogo ljudi, ki mislijo, da božja mavrica vodo pije, da se iz rose dela zlató, da večkrat pada kervavi dež, in da so lučice, ki se vidijo leteti po zraku, grešni duhovi, kateri človeka preganjajo. Vse to so vraže, katerih ne smete verjeti, ako želite, da se vam ne bodo smijali pametni ljudje. Pač ga naj bode sram, kedor kaj takega veruje.

Prihodnjič, preljudi moji, povedal vam bom nekaj prav natankega o vetru, kar vas bode gotovo zanimalo, torej poterpljenje!

Lj. T.